

УДК 343.85 : 343.9 (063)

Мосяженко В. Ю., оперуповноважений СКР
Артемівського МВ ГУМВС України в Донецькій області

Визначення шляхів підвищення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі

На підставі соціологічного опитування працівників підрозділів Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми МВС України та емпіричного аналізу практики протидії оперативними підрозділами ОВС злочинам у сфері суспільної моралі обґрунтована необхідність підвищення ефективності запобігання та виявлення досліджуємих злочинів.

Ключові слова: суспільна мораль, оперативні підрозділи ОВС, слідчі підрозділи, взаємодія, оперативно-розшукові заходи, негласні слідчі (розшукові) заходи, кримінальні провадження.

На основі соціологічного опроса работников подразделений Департамента по борьбе с преступлениями, связанными с торговлей людьми МВД Украины и эмпирического анализа практики противодействия оперативными подразделениями ОВД преступлений в сфере общественной морали обоснована необходимость повышения эффективности предотвращения и выявления исследуемых преступлений.

Ключевые слова: общественная мораль, оперативные подразделения ОВД, следственные подразделения, взаимодействие, оперативно-розыскные мероприятия, негласные следственные (розыскные) мероприятия, уголовные производства.

For today in the field of public moral there is a necessity of increase of efficiency of prevention and exposure of this type of crimes. On the basis of the sociological questioning of workers of subsections of Department of fight against crimes, by the people of MVS of Ukraine and analysis of practice of counteraction subsections of OVS crimes related to trade in the field of public moral.

Keywords: a public moral, operative subsections of OVS, investigators, is subsections, co-operation, operative-search measures, secret consequence (search) measures, criminal realizations.

Аналіз злочинності у сфері суспільної моралі за останні роки свідчить про те, що ситуація залишається досить складною. Тривогу у правоохоронних органів та органів державного управління викликає стан злочинності взагалі та розповсюдження протиправних дій, пов'язаних з: розповсюдженням порнографії, жорстокістю, сексуальною розпустою, та іншими правопорушеннями у сфері суспільної моралі. Саме тому необхідність ефективної протидії даним кримінальним правопорушенням підрозділами ОВС і визначає актуальність даного дослідження.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування необхідності визначення шляхів підвищення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Об'єктом дослідження є правовідносини, які регулюють діяльність ОВС, направлену на підвищення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Предметом дослідження є заходи, які направлені на підвищення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі оперативними підрозділами ОВС.

Серед сучасних науковців проблема захисту суспільної моралі досліджувалась в працях Богомолової М.Ю., Вариводи В.І., Гайворонського Є.П., Єлманової О.М., Зозулі Є.В., Іванова В.Ф., Копиляна В.А., Кременовської І.В., Кузнецова В.В., Лихової С.Я., Негодченка О.В., Припхан І.І., Пономаренко Л.В., Сердюка П.П., Фурмана А.В., Хавронюка М.І., Цимбалюка В.С., Шерстюка В.М., Шимона С.І., та інших. Але означені науковці приділяли увагу визначенню ролі моралі в суспільстві,

співвідношенню права і моралі, кваліфікації злочинам та правопорушенням проти суспільної (громадської) моралі тощо. Однак діяльність оперативних підрозділів ОВС, яка направлена на підвищення ефективності протидії даним кримінальним правопорушенням не знайшла відповідного відображення в наукових розробках. Окрім того необхідність підвищення ефективності діяльності ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі зазначалася у рішенні розширеної наради керівництва МВС України від 22.07.2014 [1]. Тому висуваємо гіпотезу, що протягом двох років, після введення в дію у 2012 році нового КПК України, оперативні підрозділи ОВС мають, окрім практичних здобутків протидії досліджуємих злочинам і ряд недоліків, які знижують ефективність діяльності щодо запобігання і виявлення правопорушень і злочинів у сфері суспільної моралі. Тому на підставі теоретичного аналізу практичного досвіду ОВС нам необхідно визначити шляхи підвищення ефективності протидії досліджуємих злочинам.

Зазначаємо, що змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі [2] є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення. Саме тому Кримінальним кодексом України визначені діяння, за які передбачена кримінальна відповідальність за вчинення злочинів у сфері суспільної моралі [3], що відповідає вимогам Законом України «Про захист суспільної моралі». Отже безпосередню загрозу суспільній моралі складають такі злочини, передбачені Кримінальним кодексом України: ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості ст. 300 КК України; ввезення, виготовлення і розповсюдження порнографічних предметів ст. 301 КК України; створення або утримання місць розпусти і звідництво ст. 302 КК України; сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією ст. 303 КК України.

Оскільки до компетенції підрозділів боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми (далі ДБЗПТЛ) МВС України відноситься запобігання і виявлення злочинів у сфері суспільної моралі то у даному дослідженні будемо опиратися на емпіричні результати отримані після аналізу статистики ДБЗПТЛ МВС України та результатів соціологічне опитування працівників даного підрозділу. Саме тому нами було проведено аналіз статистичних показників за статтями 300-303 КК України у період з 2009 по 2014 роки. Так у 2009 році було виявлено 142 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 300 КК України. У 2010 та 2011 роках було виявлено по 149 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 300 КК України. У 2012 році 90, а у 2013 році 109 кримінальних правопорушень. У 2014 році працівниками ОВС за 11 місяців було виявлено 103 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 300 КК України.

Своєю чергою у 2009 році було виявлено 870 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 301 КК України. У 2010 році 823, а у 2011 році було виявлено 688 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 301 КК України. У 2012 році 518, а у 2013 році 1014 кримінальних правопорушень. У 2014 році працівниками ОВС за 11 місяців було виявлено 1082 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 301 КК України.

Окрім того у 2009 році було виявлено 627 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 302 КК України. У 2010 році 666, а у 2011 році було виявлено 655 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 302 КК України. У 2012 році 534, а у 2013 році 417 кримінальних

правопорушень. А у 2014 році працівниками ОВС за 11 місяців було виявлено 437 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 302 КК України.

Також у 2009 році було виявлено 259 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 303 КК України. У 2010 році 264, а у 2011 році було виявлено 266 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 303 КК України. У 2012 році 182, а у 2013 році 261 кримінальних правопорушень. У 2014 році працівниками ОВС за 11 місяців було виявлено 318 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 303 КК України.

Зазначаємо, що у даному аналізі статистичних показників ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі не врахована кількість кримінальних проваджень закритих за п.п. 1, 2, 4, 6 ч.1 ст. 284 КПК України.

Отже приходимо до висновку, що незважаючи на значну нормативну базу, яка регулює відносини в сфері захисту суспільної моралі, аналіз криміногенної ситуації свідчить про те, що, оперативна обстановка в цій сфері була і є доволі складною. Саме тому, стверджуємо, що складна оперативна обстановка потребує визначення шляхів підвищення ефективності у протидії вище наведеним злочинам.

Окрім того як нами було зазначено у попередніх дослідженнях, однією з характерних ознак оперативно-розшукової характеристики злочинів у сфері суспільної моралі є їх висока латентність, а отже виникає закономірність — без застосування оперативно-розшукових сил, засобів, методів і заходів розкрити ці злочини не видається можливим. Саме тому В.С. Кубарев та І.В. Кубарева у своїх дослідженнях визначили п'ять етапів методики розкриття латентних злочинів [4, с. 71]:

- а) агентурно-оперативна робота з метою виявлення первинної інформації про злочин;
- б) реагування за матеріалами перевірки первинної інформації;
- в) документування злочинної діяльності фігурантів оперативної розробки;
- г) реалізація матеріалів, отриманих під час документування;
- д) оперативно-розшукове супроводження кримінального судочинства.

Ми підтримуємо висновок В.С. Кубарева та І.В. Кубарева про те, що кримінальні справи порушують за латентним злочиним на підставі матеріалів реалізації інформації в межах оперативно-розшукової справи [4, с. 72]. Але зазначаємо, що означені етапи методики розкриття латентних злочинів були теоретично сформовані В.С. Кубаревим та І.В. Кубаревим до введення в дію у 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу. На нашу думку після документування злочинної діяльності фігурантів у ході оперативної розробки необхідно додатково ввести етап внесення інформації в ЄРДР, що своєю чергою визначає початок кримінального провадження, планування і проведення слідчих дій та негласних слідчих (розшукових) дій у відповідності до норм діючого КПК України. Дана теза підтверджується ч.2 п. 7 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» де серед обов'язків оперативних підрозділів зазначено: «У разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України [5, ч.2 п. 7 ст. 7]. І тому на даному етапі оперуповноважений ОВС безпосередньо співпрацює зі слідчим та керується у своїй діяльності положеннями ст. 41 КПК України [6].

Окрім того, аналіз статистичних даних свідчить про те, що злочини у сфері суспільної моралі безпосередньо негативно впливають на процес формування і розвитку особи, яка не досягла повноліття. Тому КК України, як кваліфікуючі ознаки, передбачені діяння за втягнення малолітніх та неповнолітніх у різного роду злочини. Так передбачено кримінальну відповідальність дорослих у сфері моральних засад суспільства в частині поширення інформації: ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості неповнолітнім — ч. 2 ст. 300 КК України, а також примушування неповнолітніх до участі у створенні виробів, що пропагують культ насильства й жорстокості (ч. 3 ст. 300 КК України), ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів неповнолітнім — ч. 2 ст. 301 КК України, примушування неповнолітніх до участі у створенні виробів, зображень або кіно- і відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру (ч. 3 ст. 301 КК України) [3]. На додаток, КК України визначено відповідальність дорослих за примушування чи втягнення неповнолітніх у заняття проституцією (ч. 3 ст. 303 КК України), а також за примушування чи втягнення малолітніх у заняття проституцією (ч. 4 ст. 303 КК України). Слід вказати, що загальні підстави притягнення до кримінальної відповідальності підбурювачів дітей до вчинення злочинів, ведення антигромадської діяльності окреслено ст. 304 КК України: для дорослих — за втягнення неповнолітніх і малолітніх осіб у злочинну діяльність, пияцтво, заняття жебрацтвом, азартними іграми [3].

Саме тому визначаємо необхідність забезпечення ефективності діяльності оперативних підрозділів ОВС щодо протидії злочинній діяльності дорослих, які втягують дітей у заняття проституцією, у зйомки порнографічних фільмів, або фільмів що пропагують жорстокість та насильство, розбещують дітей тощо. У ОВС означений напрям роботи є пріоритетним для підрозділів БЗПТЛ, кримінальної міліції у справах дітей (КМСД), БК (боротьби з кіберзлочинністю). На нашу думку ефективність оперативно-службової діяльності ОВС із документування фактів утягнення дітей у злочинну чи іншу антигромадську діяльність у сфері суспільної моралі забезпечується комплексним використанням наявних сил і засобів, належним рівнем організації оперативно-розшукової та слідчої роботи, застосуванням сучасної тактики й методики розкриття злочинів, високим професіоналізмом працівників структурних підрозділів ОВС. Ми погоджуємося з твердженням В.П. Меживого [7, с. 81], згідно з яким ефективність діяльності із протидії дорослим підбурювачам визначена сукупністю складових елементів, як от:

- вивчення, аналіз і оцінка оперативної обстановки на території обслуговування, отримання оперативної інформації про дорослих осіб, які втягують неповнолітніх у вчинення злочину;

- перевірка інформації та в разі її підтвердження планування оперативно-розшукової діяльності й проведення оперативно-розшукових заходів у межах оперативно-розшукової справи;

- розміщення сил і засобів, використання гласних і негласних заходів;

- налагодження взаємодії оперативних та інших підрозділів ОВС, правоохоронних органів, державних установ та громадських організацій, залучуваних до боротьби з дорослими підбурювачами.

В.П. Меживой зазначає, що документування даних фактів забезпечується проведенням комплексу оперативно-розшукових заходів у межах заведеної оперативно-

розшукової справи стосовно дорослих підбурювачів [7, с. 81]. На нашу думку це є запобіжним засобом загальнокримінальної злочинності і тому є пріоритетним напрямком діяльності підрозділів ОВС, що своєю чергою сприяє зменшенню як криміналізації дитячого середовища так і злочинності у сфері суспільної моралі.

Отже, під час проведення даного дослідження нами при сприянні ДБЗПТЛ МВС України за спеціальною методикою було проведено соціологічне опитування представників керівної ланки даного підрозділу з 23 областей. Результати анкетування пропонується використовувати при розробці методичних рекомендацій, направлених на покращення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Отримавши і обробивши анкети, нами було отримано наступні результати.

Серед осіб, які проходили анкетування у 9% працівників стаж роботи в даному підрозділі складає до 5 років, у 35% працівників стаж роботи в даному підрозділі складає до 10 років і у 56% працівників понад 10 років відповідно. За освітнім критерієм серед респондентів у 82% вища юридична освіта, у 4% вища юридична та педагогічна освіта, у 8% вища економічна освіта і у 6% інша вища освіта – технічна, інженерна тощо. Також респонденти зазначили, що до служби в підрозділах БЗПТЛ вони працювали в різних оперативних підрозділах ОВС – карному розшуку, боротьби з економічною злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, боротьби з організованою злочинністю, а також у слідчих підрозділах.

На запитання – «Чи виконує підрозділ обов'язки з протидії злочинам у сфері суспільної моралі?» 43% відповіли, що повністю виконують поставлені завдання, а 57% зазначили що в основному виконують. При цьому жоден з респондентів не відмітив «Не справляємося».

Доволі цікаві були отримані результати по запитанню – «Чи відповідає діюча правова та відомча нормативна база сучасному стану протидії злочинам у сфері суспільної моралі?». Так лише 60% респондентів зазначили, що кримінальне законодавство відповідає сучасному стану протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Своєю чергою 65% вказали, що кримінальне процесуальне законодавство не відповідає сучасному стану протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Оперативно-розшукове законодавство на 65%, а адміністративне законодавство на 55% відповідає сучасному стану протидії даним злочинам. Що ж стосується відомчого нормативного забезпечення то 60% респондентів дали позитивну відповідь, а 40% зазначили, що відомче нормативне забезпечення не відповідає стану протидії злочинам у сфері суспільної моралі.

Отже на думку практичних працівників БЗПТЛ кримінальне, оперативно-розшукове, відомче нормативне, адміністративне і особливо кримінальне процесуальне законодавство потребують удосконалення на сучасному етапі протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Так, як приклад, майже 83% респондентів погодились з пропозицією щодо необхідності внесення змін до ч. 2 ст. 41 КПК України, яка регламентує повноваження оперативних підрозділів (в тому числі і ОВС), щодо надання дозволу оперативним підрозділам ОВС ініціювати здійснення процесуальних дій за кримінальним провадженням та звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора при здійсненні оперативно-розшукових заходів, направлених на виявлення латентних злочинів. Отже заходом удосконалення кримінального процесуального забезпечення протидії злочинності у сфері суспільної моралі на нашу думку є необхідність розширення прав працівників оперативних підрозділів ОВС при документуванні латентних злочинів взагалі та злочинів у сфері суспільної моралі зокрема. Окрім того 91% опитаних

погодились з думкою, що оскільки даний вид злочинів відноситься до латентних, то з метою його виявлення та розкриття необхідно здійснювати комплекс гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, а також підтвердили необхідність здійснення оперативного супроводження кримінальних проваджень та судового розгляду кримінальних проваджень стосовно осіб, які вчиняли злочини у сфері суспільної моралі.

Своєю чергою на запитання — «Які чинники сприяють поширенню злочинів у сфері суспільної моралі?» респонденти надали такі відповіді: 45% вказали на відсутність регламентації дозвілля дітей; 40% вказали на байдужість батьків, або осіб, які їх замінюють; 35% вказали на втягнення дітей у антигромадську чи злочинну діяльність; 40% вказали на недостатню виховну діяльність закладів освіти; майже 87% вказали на поширення інформації, що містить ознаки насильства та сексуальної розпусти; 78% вказали на вільний доступ до мережі Інтернет; на відсутність правової регламентації обігу інформації чи продукції вказали 20% респондентів, а на недосконалість Закону України «Про захист суспільної моралі» вказали майже 30%. І лише 4% працівників підрозділів БЗПТЛ визначили недостатній рівень здійснення запобіжних заходів підрозділами ОВС.

Окрім того майже 60% респондентів погодились з пропозицією щодо необхідності посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері суспільної моралі. А майже 68% респондентів погодились з пропозицією щодо необхідності виокремлення в кримінальному кодексі окремого розділу де б визначалися злочини у сфері суспільної моралі.

Цікаві були отримані результати при обробці відповідей на запитання, які становили заходи запобігання злочинам у сфері суспільної моралі у мережі Інтернет, мобільного контенту та комп'ютерних ігор. Так протидіяти обігу в мережі Інтернет інформації, яка розпалює національну чи релігійну ворожнечу, війну, пропагує сексуальну розпусту та порнографію необхідно: використовуючи технічні засоби вказали 61% респондентів; вживаючи заходи адміністративного та кримінального впливу на провайдерів вказали 48% респондентів; впливаючи на осіб, які розміщують інформацію в мережі Інтернет вказали 67% респондентів.

Також, обіг шкідливого мобільного контенту та комп'ютерних ігор може бути врегульований шляхом: правового регулювання — вказали 34% респондентів; використання технічних перепон — вказали 48% респондентів, посилювання норм відповідальності та застосування контрольних заходів — вказали 54% респондентів.

73% респондентів вказали на необхідність розробки сучасних методичних рекомендацій з документування та протидії різним видам злочинів у сфері суспільної моралі. Особливо було відмічено необхідність таких рекомендацій з документування злочинів, які вчиняються за допомогою мережі Інтернет. Тобто приходимо до висновку що наявність лише правових знань є недостатнім для якісної протидії злочинам у сфері суспільної моралі, які вчиняються з використанням мережі Інтернет. Нагальною є необхідність у оволодінні працівниками спеціальними технічними знаннями, які б надали можливість працювати, виявляти і фіксувати доказову базу за допомогою інформаційних, комп'ютерних технологій. На жаль, на нашу думку, у вищих навчальних закладах системи МВС України проблема підготовки фахівців за даною спеціалізацією, за територіальною ознакою майбутнього працевлаштування ще повністю не вирішена.

Тобто ми приходимо до висновку, що для ефективної протидії злочинам у сфері

суспільної моралі необхідно мати практичний оперативний стаж, який передбачає необхідність володіння певними теоретичними (правовими і технічними) знаннями та практичними вміннями і навичками роботи з програмно-технічним забезпеченням.

Ще однією умовою, яка б сприяла підвищенню ефективності протидії досліджуємих злочинам, на яку вказали під час соціологічного опитування, є необхідність покращення взаємодії оперативних підрозділів ОВС зі слідчими підрозділами. Так спільним наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, АДПС України, МФУ та МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 затверджена Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [8]. Ця Інструкція визначає загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органами досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні. До того ж, наказом МВС України від 19.11.2012 за № 1050 затверджено Інструкцію про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії [9]. Ця Інструкція встановлює порядок ведення єдиного обліку органами і підрозділами внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, а також порядок здійснення контролю за його дотриманням.

Окрім того наказом МВС України від 20.10.2014 № 1107 затверджено Інструкцію про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп. Отже ця Інструкція визначає єдиний механізм організації діяльності слідчих та слідчо-оперативних груп в органах внутрішніх справ [10]. У відповідності до даної Інструкції слідчо-оперативна група виступає як організаційна форма взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів ОВС України, що полягає у здійсненні досудового розслідування слідчим (декількома слідчими) та за його (їх) письмовим (и) дорученням (и) здійснення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій працівниками оперативних підрозділів ОВС України у кримінальному провадженні, яке знаходиться у провадженні слідчих підрозділів ОВС України [10].

Отже в теорії оперативно-розшукової діяльності взаємодія оперативних підрозділів зі слідчими підрозділами відбувається на різних етапах виявлення, документування, досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження та повинна базуватися на таких принципах:

- відповідності їх спільної діяльності законодавству України, міжнародним актам та нормативно-правовим актам МВС України;
- керівної ролі й відповідальності слідчого за організацію своєчасного та якісного розслідування злочинів, його процесуальної самостійності в прийнятті рішень, за винятком випадків, коли законом передбачено отримання згоди прокурора або дозволу суду;
- самостійності оперативних підрозділів у виборі засобів та методів оперативно-розшукової діяльності в межах законодавства України та нормативно-правових актів МВС України;
- узгодженого планування слідчих дій і оперативно-розшукових заходів;
- чіткого розмежування компетенції та посадових обов'язків під час розслідуванні вчинених злочинів;
- взаємного обміну інформацією між слідчими та оперативними працівниками в

процесі розслідування кримінальних проваджень, звітності оперативних працівників перед слідчими щодо виконання доручень та запланованих заходів;

— забезпечення конфіденційності та нерозголошення даних досудового розслідування і оперативно-розшукової діяльності. Зазначена теза, пов'язана з необхідністю дотримання режиму секретності при провадженні за оперативно-розшуковими справами та проведенні негласних слідчих (розшукових) дій при документуванні злочинної діяльності. У процесі службової діяльності працівники органів внутрішніх справ, особливо їх оперативні підрозділи, мають справу з інформацією, яка не підлягає широкому розповсюдженню. Ця інформація стосується окремих форм, методів, прийомів і результатів діяльності ОВС щодо розв'язання завдань боротьби зі злочинністю, зміцнення правопорядку, віднесених законодавством до категорії державної таємниці. Розголошення, втрата такого роду інформації, а також відомостей про заходи, які плануються і здійснюються органами внутрішніх справ щодо забезпечення громадської безпеки і боротьби зі злочинністю, порушують їх нормальну діяльність, що значно знижує ефективність. Саме тому приходимо до висновку, що під час процесу професійної підготовки оперативних працівників ОВС, застосовуючи сучасні інформаційні технології, необхідно наголошувати на суворому дотриманні режиму секретності в рамках державної інформаційної політики.

Дотримання зазначених принципів, при збереженні конфіденційності, під час взаємодії різних служб і підрозділів ОВС надасть можливість своєчасно виявляти, якісно документи злочини при провадженні ОПС та проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, а також забезпечить повне, всебічне й об'єктивне досудове розслідування та судовий розгляд кримінального провадження, встановлення винних осіб, відшкодування заподіяної злочинами шкоди, відновлення порушених прав та свобод.

Окрім того зазначаємо як необхідну умову підвищення ефективності протидії досліджуємих злочинам поглиблення взаємодії оперативних підрозділів ОВС із державними органами, органами місцевого самоврядування, навчальними закладами та громадськими формуваннями. На нашу думку спільна діяльність оперативних підрозділів ОВС, державних органів, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, громадських формувань забезпечує комплексне застосування різними суб'єктами сил, засобів, спрямованих на вирішення загальної проблеми сучасного українського суспільства, якою є рівень злочинності.

Своєю чергою, працівники оперативних підрозділів ОВС також матимуть можливість отримувати оперативну інформацію про посадових осіб, які сприяють фізичним та юридичним особам в отриманні привілеїв щодо ведення бізнесу, пов'язаного з діяльністю провайдерів, які надають інформаційні послуги. Тобто отримаємо можливість своєчасного виявлення чиновників, які вчиняють корупційні діяння, а також при тісній співпраці з працівниками підрозділів боротьби з організованою злочинністю будуть виявлятися організовані злочинні групи, які вчиняють злочини у сфері суспільної моралі як це визначено у рішенні розширеної наради керівництва МВС України від 22.07.2014 [1].

Окрім того, на підставі здобутків, аналізу досліджень учених, пропозицій практичних працівників ОВС, результатів дослідження нами визначена необхідність правового регламентування встановлення оперативних контактів із особами, котрі не досягли вісімнадцятирічного віку, та надано власне бачення цієї проблеми. Так серед прав, які визначені ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що оперативні працівники мають право мати гласних і негласних штатних та поза-

штатних працівників та використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 275 КПК України [ст. 8, п.13,14]. Своєю чергою у ст. 275 КПК зазначено, що під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених цим Кодексом [6, ст. 275]. Одночасно ні Законом України «Про ОРД», ні КПК України не визначені вікові критерії встановлення конфіденційного співробітництва. Хоча за змістом п. 1 ст. 6 Закону України «Про ОРД» ми розуміємо, що підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання [5, ст. 6, п. 1]. Аналізуючи дані норми та норми доктринального кримінального права приходимо до висновку, що ці критерії відповідають закріпленому в Кримінальному кодексі поняттю «суб'єкт злочину» [3, ст. 18]. У відповідності до ст. 18 суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність. Своєю чергою у ст. 22 КК України встановлено вік, з якого може настати кримінальна відповідальність шістнадцять років [3, ст. 22]. Своєю чергою особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності за тяжкі та особливо тяжкі злочини, які визначені КК України [3]. Окрім того за іншими правовими нормами, особа, яка не досягла повноліття, може набути повної дієздатності. Так, наприклад, Цивільним кодексом України (ч. 2 ст. 34) визначено, що у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту його реєстрації. Якщо шлюб припинено до досягнення фізичною особою повноліття, набута нею повна цивільна дієздатність зберігається [11]. Ця норма знайшла свій відбиток і в ст. 23 Сімейного кодексу України [12]. Крім того, відповідно до п. 3 ст. 35 Цивільного кодексу України фізична особа, яка досягла 16 років і бажає займатися підприємницькою діяльністю, набуває повної цивільної дієздатності. За трудовим законодавством неповнолітні в трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх. Також трудовим законодавством визначено загальний вік прийняття на роботу 16 років, але є випадки, коли на роботу приймають осіб 15- і навіть 14-річного віку (ст. 188 КЗпП України) [13]. Отже, питання про визначення віку з якого дозволяється встановлювати конфіденційне співробітництво, та закріплення даної вимоги в Законі України «Про ОРД» на нашу думку є актуальним та своєчасним. Сподіваємось, що дане твердження потребує наукової дискусії до якої залучаться практичні працівники ОВС і в межах реформи правоохоронної системи в Україні буде закріплено в законодавчому акті.

Підводячи підсумок даного дослідження, слід зазначити, що запропоновані нами шляхи підвищення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі спрямовані на забезпечення виконання визначених перед оперативними підрозділами ОВС завдань, орієнтованих на поліпшення криміногенної ситуації та захисту інформаційного простору. Від успішного виконання даного завдання залежить майбутнє нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про стан протидії торгівлі людьми та кримінальним правопорушенням у сфері суспільної моралі: рішення розширеної наради керівництва МВС України від 22.07.2014, протокол № 21, питання № 2;
2. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 року № 1296-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004, N 14. Ст.192
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. – К: Атіка, 2006. – 222 с.;
4. Кубарев В.С. Общие положения оперативно-розыскной методики раскрытия преступлений, связанных с вовлечением несовершеннолетних в преступную деятельность / В.С. Кубарев, И.В. Кубарев // Протидія втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність: досвід та сучасні проблеми: матеріали регіонального науково-практичного семінару (Донецьк, 5 лютого 2010 року) / С.П.Пекарський (гол. ред.) [та ін.; Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка]. – Донецьк: DIGITAL EXPRESS, 2010. – С. 69-73.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303
6. Кримінальний процесуальний кодекс від 19 листопада 2012 року // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 1. Ст.88.
7. Меживой В.П. Деякі особливості документування фактів втягнення неповнолітніх у вчинення злочину / В.П.Меживой // Протидія втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність: досвід та сучасні проблеми: матеріали регіонального науково-практичного семінару (Донецьк, 5 лютого 2010 року) / С.П.Пекарський (гол. ред.) [та ін.; Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка]. – Донецьк: DIGITAL EXPRESS, 2010. – С. 80–82;
8. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: затверджена спільним наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, АДПС України, МФУ та МЮУ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5
9. Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії: затверджена наказом МВС України від 19 листопада 2012 за № 1050;
10. Інструкція про порядок створення та організації діяльності слідчих груп та слідчо-оперативних груп: затверджена наказом МВС України від 20.10.2014 № 1107
11. Гражданский кодекс Украины по состоянию на 10 янв. 2009 г. - Х.: Одиссей, 2009. - 352 с.
12. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, Ю. В. Білоусов ; за ред. Є. О. Харитонова. - 2-ге вид., доп. - Х.: Одиссей, 2008. - 560 с.;
13. Кодекс законов о труде Украины по состоянию на 10 янв.2009 г. Х.: Одиссей, 2009. - 144 с.

